

PRIKAZ / REVIEW

Luka Marković
Književni krug Split – *Marulianum*
HR-21000 Split, Ispod ure 3
lukamarkovic476@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0004-4518-5499>

FRANCISCO JAVIER JUEZ GÁLVEZ, *OD MARULA DO MARUNE: HISPANSKO-HRVATSKE KNJIŽEVNE VEZE*, SPLIT: KNJIŽEVNI KRUG SPLIT, 2025, 447 STR.

Klasični filolog, romanist, dopisni član HAZU-a, sveučilišni profesor te književni prevoditelj iz Madrida, Francisco Javier Juez Gálvez, posvetio je velik dio svojeg radnog vijeka proučavanju poveznica između hispanskog i hrvatskog svijeta. Rezultati tog višedesetljetnog rada od 90-ih godina 20. stoljeća do danas okupljeni su i predstavljeni u knjizi sastavljenoj od izbora njegovih dopunjenih, prerađenih, nekih prevedenih te nekih dosad neobjavljenih radova o temi kulturnih, književnih te ujedno i povijesnih veza tih dvaju kulturno-jezičnih područja. Knjiga je podijeljena na šest poglavlja, od kojih prvih pet prate kronološki slijed od 15. do 21. stoljeća, a posljednje donosi tematski prikaz hrvatske hispanistike odnosno španjolske kroatistike. Uz proslav i bibliografsku napomenu, na kraju djela nalaze se dodatna literatura, sažetak na španjolskom jeziku, bilješka o autoru i kazalo osobnih imena. Tekst je popraćen tablicama, grafikonima, priložima te primjerenim znanstvenim aparatom.

Prvo poglavlje, *Marko Marulić i Markantun de Dominis* (str. 11–83), obrađuje dvojicu velikana hrvatskog humanizma koji su imali zapaženu prisutnost u europskim kulturnim krugovima. Većina poglavlja posvećena je Marulićevim hispanskim i luzofonskim kontaktima. Od prve posredničke povezne niti utjelovljene u Marulićevu učitelju Tideu Acciariniju, koji je postavio temelje na kojima se razvio književni profil Oca Hrvatske Književnosti, a koji je također bio učiteljem na dvoru Izabele Kastiljske i Ferdinanda Aragonskog, do konkretnijih veza kao što je prisutnost Marulićeve *Judite* u knjižnici Hernána Colón, nezakonita sina slavnog istraživača Cristóbal Colón. Veze se umnažaju velikom distribucijom Marulićevih latinskih djela po Iberskom poluotoku te pojavom prvih prijevoda: u Lisabonu izlazi portugalsko izdanje *Institucije* 1579., a u Madridu španjolski prijevod *Evandelistara* i *Pedeset priča* 1655. godine. Marulova djela dolaze i u ruke poznatih španjolskih državnika i duhovnika kao što su car Karlo V. i kralj Filip II. te sveti Franjo Ksaverski. Prisutnost tih knjiga na Iberskom poluotoku u 16. i 17. stoljeću posebno se kontekstualizira u vidu njihova odnosa s isusovcima te inkvizicijskom praksom, a u zasebnom se potpoglavlju sagledava brojnost sačuvanih primjeraka u fondovima raznih biblioteka. Osim ranonovovjekovne, prikazuje se i Marulićeva recepcija na Iberskom poluotoku i Hispanoamerici u 20. i 21. stoljeću. Naglasak je stavljen na

hrvatsko iseljeništvo i njihovo stvaralaštvo polovinom prošlog stoljeća, gdje se ističu Pavao Tijan i Karlo Mirth te na hispanoameričke veze u vidu venecuelanskog izdanja *Davidijade* 1957. i isusovca Pedra Pabla Barnola. Drugi, kraći dio poglavlja posvećen je odnosu Markantuna de Dominisa s Grofom od Gondomara (Diego Sarmiento de Acuña) i ulozi koju je on odigrao u širenju de Dominisovih djela u Španjolskoj, ponajviše *De republica ecclesiastica*.

Poglavlje *Od Hrvatskog narodnog preporoda do sloma Austro-Ugarske* (str. 87–186) započinje analizom djelovanja usamljenog ilirskog prevoditelja španjolske romance na našem prostoru, Stanka Vraza. Detaljno se analizira i Vrazov prijevod pjesme portugalskog pisca Antonija Ferreire. Druga polovina 19. stoljeća vrijeme je buđenja španjolskog interesa za istočnoeuropske zemlje, pretežito uzrokovano geopolitičkim gibanjima u kojem je glavni akter Osmansko Carstvo. Popularni postaju *Slavenski spjevovi* višestruko prevedeni i objavljivani u cijelom hispanskom svijetu. Posebno zapaženu recepciju imala je „ilirski“ pjesma *Djevojka i riba*. No, nisu samo književna djela doživljavala međujezične uspjehe. Zadarski pravnik Vladimir Pappafava uživao je velik ugled u španjolskom javnobilježničkom svijetu. Mnoga njegova stručna djela prevedena su i objavljivana tijekom više desetljeća koncem 19. i početkom 20. stoljeća. Nakon pravne tematike fokus se opet vraća na književnost. Detaljno se analizira španjolski prijevod pripovijetke *Misao na vječnost* Janka Leskovara, identificiran kao indirektni prijevod s francuskog jezika. Nastavljajući s književnim velikanima, dolazi se do Antuna Gustava Matoša, koji nije imao direktnih veza sa Španjolskom, ali je bio simpatizer njezine kulture i književnosti („Španija me vrlo privlači i zanima. Najveći slikar, Velázquez, i najbolji humorist, Cervantes, su iz Španije“), što je prikazano analizom njegovih tekstova, koji su popularizirali španjolsku kulturu na hrvatskim prostorima. Poglavlje završava analizom hrvatske recepcije španjolskih djela od prvog književnog prijevoda 1869. do međuratne 1920. godine.

Sljedeće poglavlje, *Između dva svjetska rata* (str. 189–255), donosi međuratni trolist hrvatskih pisaca stasalih u godinama između dviju najvećih tragedija čovječanstva. Iako je bio poznat i u hispanskom svijetu, Miroslav Krleža nije doživio nijedan španjolski prijevod svojih djela. Poslije njegove smrti, osamdesetih godina prošlog stoljeća objavljeni su prvi prijevodi njegovih novela, a tek 2007. godine u Barceloni izlazi *El retorno de Filip Latinovicz*, čiji prijevod i recepciju autor studiozno analizira. Istu sudbinu dijelio je i Ivan Goran Kovačić iako je, doduše, njegova poema *Jama* u originalu objavljena posmrtno. Prevedena je na mnoge jezike, a francusko izdanje iz 1948. godine, koje je ilustrirao slavni Picasso, poslužilo je kao neposredni uzor španjolskom prekooceanskom prijevodu tiskanom u Buenos Airesu 1951. godine. Treći pisac predstavljen u tom poglavlju ipak je doživio svoj španjolski prijevod. Pripovijetka *Voda* Vladimira Nazora 1942. godine izlazi u falangističkom književnom časopisu *Escorial*.

Na početku poglavlja *Pedesete godine između Španjolske i Hrvatske* (str. 259–343) donosi se kraći pregled prisutnosti hrvatske književnosti u Španjolskoj počevši od prvog španjolskog prijevoda hrvatske autorske knjige, objavljene u Čileu 1936. godine, preko raznih hrvatskih tekstova u španjolskim izdanjima 50-ih do mnogobrojnih izdanja prijevoda djela Ive Andrića tijekom 60-ih godina. Posebno potpoglavlje posvećeno je španjolskom prijevodu *Ruku* Ranka Marinovića. Iako je

izvornik tiskan 1953., njegov prijevod izašao je u Barceloni tek 1999. godine kao dio inicijative Republike Hrvatske za popularizaciju hrvatske kulture. Kada je riječ o španjolskoj kazališnoj sceni 50-ih godina, zasigurno najvažniji hrvatski predstavnik bio je Milan Begović. Njegova drama *Bez trećega* premijerno je izvedena u Madridu 1958. godine. Analizira se njezina recepcija u tadašnjem tisku te okolnosti cenzorskih intervencija. To desetljeće obilježilo je i prvi pokušaj sastavljanja antologije hrvatskih pisaca (*Poesía Croata*), od preporodnih pisaca do ondašnjih suvremenika, autorice Marije Francisce de Castro Gil. Raščlanjuje se sudbina njezina (ne)objavljivanja. Godine 1957. izlazi djelo koje se može smatrati prvom svojevrsnom pjesničkom antologijom iako je formalno poglavlje studentskog udžbenika za učenje španjolskog. Autor Fernando Luis Alcalá Galiano y Smith, poznatiji kao Conde de Torrijos, bio je španjolski diplomat koji se poslije Španjolskog građanskog rata u Zagrebu zaposlio kao sveučilišni profesor. U posljednjem dijelu udžbenika on donosi svoje prijevode uz izvornike slavnih hrvatskih pjesnika.

Posljednje poglavlje, *Od devedesetih do dvadeset i prvog stoljeća* (str. 347–378), donosi prikaz modernih i suvremenih autora. Iako vremenski udaljeniji, i u tom periodu aktualan je najprevođeniji jugoslavenski književnik, Ivo Andrić, uz kojega se po pitanju književne prisutnosti u Španjolskoj ističu Boris Maruna i Miljenko Jergović.

Jedino tematsko poglavlje, *Hrvatska hispanistika, španjolska kroatistika* (str. 381–413), svojim većim dijelom posvećeno je hispanističkom djelovanju akademika Mirka Tomasovića. Iako u sažetu obliku, ovdje je prvi put prikazan njegov polustoljetni doprinos tom području: od njegovih osvrti i komentara do studija, pjesničkih antologija te prepjeva španjolskih i portugalskih petrarkista. Posljednji dio poglavlja donosi prikaz razvoja španjolske slavistike formiranjem odgovarajućeg studija na madridskom Sveučilištu Complutense, organizacije skupova i osnivanja tematskih časopisa.

Juez Gálvezova knjiga *Od Marula do Marune* vrijedan je prikaz hispansko-hrvatskog književnog i kulturnog prožimanja. Kao vrstan poznavatelj obaju jezika autor pokazuje svoju široku kompetenciju iscrpnim analizama prijevoda između hrvatskog i španjolskog jezika. Usto, on kontekstualizira način na koji su španjolski i portugalski autori dolazili do građe hrvatskih autora, identificira razne francuske i njemačke posrednike, što dodatno povećava vrijednost njegova rada. Knjiga obuhvaća širok vremenski okvir od preko pola tisućljeća, obiluje podacima te predstavlja dobar putokaz za daljnja istraživanja. Kako je autorov pristup multiperspektivan, tako je i ovo djelo zbog svojeg interdisciplinarnog karaktera zasigurno dobrodošla prinova raznim znanstvenim područjima, ne samo u svijetu komparativne književnosti, kroatistike i hispanistike već i traduktologije, povijesti, sociologije i drugih disciplina. Osim znanstvene, ovo djelo zasigurno ima i širu društvenu težinu. Svojim će sadržajem svakako biti zanimljivo široj publici te se u tom pogledu može promatrati kao jedan španjolski odnosno hrvatski tiskani ambasador.